

Dr. Sylwia Spurek

Member of the European Parliament
Vice-Chair of the Committee on Women's Rights and Gender Equality

Bruksela, dnia 11 stycznia 2023 r.

Szanowny Pan

Donald Tusk

Prezes Rady Ministrów

Szanowny Panie Premierze

Na wstępie chciałabym serdecznie pogratulować Panu powołania na stanowisko Prezesa Rady Ministrów. Liczę na zdecydowane działania mające na celu zwalczanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć.

Chciałabym zwrócić się do Pana z niecierpiącą zwłoki kwestią prac nad projektem Dyrektywy w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. W dniu 8 marca 2022 r., Komisja Europejska zaprezentowała projekt Dyrektywy dotyczącej zwalczania przemocy ze względu na płeć. To historyczny projekt, albowiem Dyrektywa będzie pierwszym unijnym aktem legislacyjnym adresującym problem przemocy wobec kobiet i przemocy w rodzinie. Projekt kompleksowo reguluje zwalczanie tych dwóch form przemocy i ma na celu harmonizację prawa w tym zakresie we wszystkich państwach członkowskich. 17 maja 2023 r., Rada Unii Europejskiej przyjęła swoją pozycję wobec projektu Komisji, natomiast pozycja Parlamentu Europejskiego została przegłosowana w czerwcu ubiegłego roku przez Komisję FEMM, a następnie zatwierdzona przez Parlament na sesji plenarnej w lipcu. Zarówno Komisja Europejska jak i Parlament Europejski w swoich stanowiskach ujęły kryminalizację przestępstwa zgwałcenia i jego definicji opartej na koncepcji zgody w art. 5 Dyrektywy.

Jako jedyna Polka, posłanka do Parlamentu Europejskiego i sprawozdawczyni-cień projektu Dyrektywy, uczestniczę w trójstronnych negocjacjach międzyinstytucjonalnych, tzw. trilogach, podczas których Parlament wraz z Radą Unii Europejskiej i Komisją Europejską

próbują dojść do kompromisu w sprawie finalnego brzmienia tekstu Dyrektywy. Niestety, Rada Unii Europejskiej domaga się wykreślenia regulacji dotyczącej gwałtu z projektu. Spowodowane jest to oporem kilku państw, w tym Polski, przed kryminalizacją przestępstwa zgwałcenia w Dyrektywie. Kryminalizacja ta będzie równoznaczna z obowiązkiem każdego państwa członkowskiego do wprowadzenia koniecznych zmian w swoich kodeksach karnych.

Były Minister Sprawiedliwości, Zbigniew Ziobro, wyraził w imieniu Polski sprzeciw wobec tego zapisu. Głęboko liczę, że stanowisko nowego rządu będzie odmienne i Polska wesprze uwzględnienie przepisu kryminalizującego zgwałcenie w Dyrektywie, a także zagłосуje za uchwaleniem Dyrektywy w całości kończąc dotychczasową antyunijną i antywspółnotową politykę poprzedniego rządu w Radzie Unii Europejskiej. Tym samym, przerwie przyjęty w ostatnich latach zwyczaj blokowania i sprzeciwiania się progresywnym inicjatywom legislacyjnym na poziomie unijnym.

Projekt art. 5 w Dyrektywie ma następujące brzmienie:

„*Zgwałcenie*

1. Państwa członkowskie, aby następujące czyny umyślne podlegały karze jako przestępstwo:

a) jakakolwiek czynność polegająca na penetracji waginalnej, analnej lub oralnej o charakterze seksualnym ciała kobiety bez jej zgody jakakolwiek częścią ciała lub przedmiotem;

b) doprowadzenie kobiety do jakiegokolwiek czynności z inną osobą polegającej na penetracji waginalnej, analnej lub oralnej o charakterze seksualnym ciała kobiety bez jej zgody jakakolwiek częścią ciała lub przedmiotem.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby przez czynność bez zgody rozumiana była czynność, która jest wykonywana bez zgody dobrowolnie wyrażonej przez kobietę lub która ma miejsce, gdy kobieta nie jest w stanie wyrazić wolnej woli ze względu na swój stan fizyczny lub psychiczny, z wykorzystaniem w ten sposób niezdolności kobiety do wyrażenia wolnej woli, na przykład w stanie nieświadomości, odurzenia, snu, choroby, uszczerbku na zdrowiu lub niepełnosprawności.

3. Zgoda może zostać wycofana w dowolnym momencie czynności. Braku zgody nie można podważyć wyłącznie milczeniem kobiety, brakiem oporu słownego lub fizycznego z jej strony lub jej wcześniejszym zachowaniem seksualnym.”

Definicja zgwałcenia oparta na zgodzie mówi o tym, że tylko „tak” oznacza zgodę. Tym samym znosi ciężar z zachowania ofiary - ciężar udowodnienia, że ofiara się broniła, stawiała opór - i przenosi ciężar na zachowanie sprawcy. Takie założenie wprowadza

Konwencja Stambulska ratyfikowana w tym roku przez Unię Europejską, a przez Polskę w 2015 r. Artykuł 36 Konwencji stanowi, że zgoda musi być udzielona dobrowolnie jako wyraz wolnej woli. Niestety to postanowienie, jak i wiele innych postanowień Konwencji, nie zostało odpowiednio wdrożonych. Mimo europejskiego standardu definicji zgwałcenia opartej na zgodzie, wprowadzonej przez większość państw Unii Europejskiej do swoich systemów prawnych, art. 197 polskiego Kodeksu Karnego, penalizuje doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego: przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem. Jeżeli nie występuje jedna z tych trzech sytuacji, to na gruncie polskiego prawa nie doszło do przestępstwa zgwałcenia.

Ma to poważne konsekwencje w kwestii orzekania przez polskie sądy w sprawach przestępstwa zgwałcenia. Przykładem może być sprawa z Wrocławia z 2022 r., kiedy sąd ocenił, że przestępstwa zgwałcenia nie popełniono, ponieważ ofiara nie krzyczała, co oznacza, że sprawca nie używał przemocy. 14-latka co prawda płakała i mówiła „Nie chcę tego”, ale dla sądu nie miało to znaczenia.

W dniu 8 marca 2021 roku klub Lewicy złożył w polskim Sejmie projekt ustawy, zmieniający art. 197 kk. Projekt zakłada oparcie regulacji na koncepcji świadomej i dobrowolnej zgody. Przygotowano go we współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz praw ofiar gwałtu. Projekt do tej pory nie był, niestety, merytorycznie procedowany.

Organizacje pozarządowe i osoby eksperckie apelują do swoich państw, aby zgodziły się na kryminalizację przestępstwa zgwałcenia w nowej Dyrektywie. Dzięki spójności przepisów w całej Unii Europejskiej, każda kobieta mogłaby czuć się bezpiecznie, niezależnie od tego, czy przebywa np. w Austrii, Chorwacji, Portugalii, Finlandii, na Cyprze, gdzie obowiązują regulacje dotyczące zgwałcenia oparte na koncepcji zgody, czy w Polsce, Rumunii czy Estonii, gdzie takich regulacji brak. W tej sprawie powstała już petycja do przedstawicieli państw unijnych „Tylko TAK znaczy TAK”. Twórczynie petycji piszą: *„Jestem jedną z dziewięciu milionów Europejek, które przynajmniej raz w życiu zostały zgwałcone. Często cierpimy, trzymając to ciężkie doświadczenie w sekrecie. Niejedna z nas myślała o samobójstwie.”*, „...to nie nasza wina. Każdy seks bez zgody to gwałt.”.

Obok regulacji przestępstwa zgwałcenia wśród listy przestępstw w Dyrektywie mają znaleźć się także: *napaść na tle seksualnym, okaleczanie żeńskich narządów płciowych, okaleczanie interpłciowych narządów płciowych, przymusowa sterylizacja, małżeństwo z przymusu, molestowanie seksualne w świecie pracy*, a także cyberprzestępstwa ze względu na płeć (w tym cybernękanie i udostępnianie materiałów intymnych lub zmanipulowanych bez zgody). Poza kryminalizacją poszczególnych czynów, Dyrektywa ma ujednoczyć przepisy

o ochronie ofiar i dostępie do wymiaru sprawiedliwości, wsparciu specjalistycznym dla ofiar, mechanizmach zapobiegania przemocy i współpracy państw członkowskich.

Mam nadzieję, że polskie stanowisko wobec uwzględnienia art. 5 w Dyrektywie zmieni się wraz ze zmianą rządu Prawa i Sprawiedliwości na rząd koalicyjny partii demokratycznych. Polskie społeczeństwo liczy na to, że nowy rząd będzie szanował i przestrzegał praw kobiet, a także aktywnie przeciwdziałal przemocy ze względu na płeć i przemocy w rodzinie. Na zwrot w polskiej polityce wewnętrznej i zagranicznej czeka także cała Unia Europejska, której przedstawicielki i przedstawiciele widzą w nowym demokratycznym rządzie szansę na wiatr zmian.

Z wyrazami szacunku

Agnieszka Spura

Do wiadomości otrzymują:

1. Agata Araszkiwicz, prezeska Stowarzyszenia Elles Sans Frontières,
2. Magdalena Biejat, senatorka X kadencji,
3. Lena Bielska, prezeska Fundacji HerStory,
4. dr Michał Bomastyk, prezes zarządu Instytutu Przeciwdziałania Wykluczeniom,
5. prof. Iwona Chmura-Rutkowska,
6. Bogna Czałczyńska, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Szczecinie,
7. Renata Durda, kierowniczka Ogólnopolskiego Pogotowania dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia IPZ,
8. dr. Agnieszka Dziemianowicz-Bąk, Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej;
9. Kamila Ferenc, wiceprezeska zarządu Fundacji na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA,
10. prof. Małgorzata Fuszara,
11. Monika Gotlibowska, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Toruniu,
12. prof. Joanna Hańderek,
13. prof. Inga Iwasiów,
14. Izabela Jarczewska, prezeska zarządu Stowarzyszenia Inicjatywa Obywatelska „Pro Civium” praw kobiet
15. Ewa Kamińska-Bużalek, prezeska zarządu Fundacji Łódzki Szlak Kobiet
16. Krystyna Kofta,

17. Katarzyna Kotula, Ministra do spraw Równości,
18. Katarzyna Kozłowska, prezeska Fundacji Say Stop,
19. dr. Anita Kucharska-Dziedzic, posłanka na Sejm RP,
20. Adam Kuczyński, prezes Fundacji Przeciw Kulturze Gwałtu,
21. Marta Lempart, prezeska Stowarzyszenia Ogólnopolski Strajk Kobiet,
22. Olga Łaniewska, prezeska Fundacji Autonomia
23. Dorota Łoboda, posłanka na Sejm RP,
24. Aldona Machnowska-Góra, Pełnomocniczka Prezydenta m.st. Warszawy ds. kobiet
25. Agata Maciejewska, Fundacja Dziewuchy Dziewuchom
26. Małgorzata Marenin, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Kielcach,
27. dr. Marta Mazurek, Rada Miasta Poznania, wiceprzewodnicząca Komisji Praw Człowieka i Równego Traktowania ZMP,
28. Slava Melnyk, dyrektor zarządzający Kampanii Przeciw Homofobii
29. Alicja Molenda, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Berlinie,
30. Gabriela Morawska-Stanecka, senatorka XI kadencji,
31. Ilona Motyka, Lubuskie Stowarzyszenie na rzecz Kobiet BABA,
32. Wanda Motyl, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Tomaszowie Mazowieckim,
33. Joanna Mucha, Wiceministra Edukacji,
34. Barbara Nowacka, Ministra Edukacji
35. Maciej Nowicki, prezes Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,
36. Wanda Paszkiewicz, członkini zarządu Stowarzyszenia Niebieska Linia,
37. Joanna Piotrowska, Prezeska Fundacji Feminoteka,
38. prof. Monika Płatek,
39. Małgorzata Radziszewska, prezeska Stowarzyszenie Kobiet Niepełnosprawnych "One.pl",
40. Monika Rosa, posłanka na Sejm RP,
41. Anja Rubik, prezeska Fundacji SEXED.PL,
42. Magdalena Anna Rutkiewicz, członkini zarządu Fundacji Projekt Starsi,
43. dr. Monika Sajkowska, prezeska Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę,
44. prof. Katarzyna Sękowska-Kozłowska,
45. Agnieszka Sita, Trampolina ASBL,
46. Karolina Skowron-Baka, Dyrektorka zarządzająca ruchu Akcja Demokracja,
47. Daria Skrzypczak-Kozikowska, przewodnicząca Zespołu ds. Kobiet przy NRA,
48. Anna Spurek, członkini zarządu European FEM Institute,

49. Jolanta Syposz-Wojtkowiak, Kongres Kobiet we Wrocławiu,
50. komandor Bożena Szubińska,
51. Anna Maria Szymkowiak, prezeska Fundacji Akceptacja,
52. prof. Magdalena Środa, członkini zarządu Stowarzyszenia Kongres Kobiet,
53. Anna Świątkowska-Gałkiewicz, Czas Praw Kobiet,
54. Agata Teutsch, Fundacja Jupiter,
55. Małgorzata Tkacz-Janik, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Gliwicach,
56. dr Sławomira Walczewska, Współzałożycielka Fundacji Kobięcej eFKA
57. Kazimierz Walijewski, Stowarzyszenie Mężczyźni Przeciw Przemocy
58. dr. Zuzanna Warso, dyrektorka ds. badań w Open Future Foundation,
59. Danuta Wawrowska, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Słupsku,
60. dr. Ewa Woydyło-Osiatyńska,
61. Anita Ziegler-Chamielec, pełnomocniczka Kongresu Kobiet w Wiedniu,
62. prof. Eleonora Zielińska,
63. Grzegorz 'Lifyen' Żak, osoba prezesująca Fundacji Trans-Fuzja.